

Värna språken – förslag till språklag

Remissvar

Remissvar har utarbetats av prodekan professor Jonas Carlquist och fastställts i närvaro av dekan Britta Lundgren.

Betänkandet av språklagsutredningen *Värna språken – förslag till språklag* (SOU 2008:26) tar fasta på det svenska språket och de svenska minoritetsspråken i en tid av tilltagande internationalisering. Utredningens uppdrag var att utarbeta ett förslag till språklag där det svenska språkets ställning regleras. Utgångspunkten har varit att svenska språket ska vara huvudspråk i Sverige, att svenskan ska vara ett komplett och samhällsbärande språk, att den offentliga svenskan ska vara värdad, enkel och begriplig, samt att alla ska ha rätt till språk. Väsentligt för utredningen är ansvaret för de nationella minoritetsspråken (samiska, finska, meänkeli, romani chib och jiddisch), samt ansvar för det svenska teckenspråket.

Utredningen är generellt sett välformulerad och tänkvärd. Överlag är den oproblematiserad och det är inte svårt att ställa sig bakom den. Viljan att lagfästa svenskan är motiverad och nödvändig i dagens globaliserade samhälle. I detta remissvar lyfts de överväganden och förslag fram som närmare kan diskuteras och problematiseras. De överväganden som inte omnämns är sådana som Umeå universitet kan ställa sig bakom.

1. *Lagen bör inte reglera språkriktighetsfrågor eller språks användning inom olika områden, utöver offentlig förvaltning. Den bör inte heller innehålla sanktioner. (s. 207)*

Detta ligger helt i linje med hur språk fungerar. Att försöka göra lag av språkriktighetsfrågor är komplicerat då bruket är avgörande. Däremot är det väsentligt att offentlig förvaltning följer den moderna svenskans regler och normer för att inte stöta sig med brukarna. Att lagen inte innehåller sanktioner är positivt, men kan vara problematiskt i de fall så svenskan riskerar att förlora domäner, d.v.s. användningsområden av olika slag. Med varje domänförlust utarmas svenska språket något och detta bör motverkas i så stor utsträckning som möjligt, i annat fall kan inte svenskan vara ett komplett och samhällsbärande språk.

2. *Benämningen "huvudspråk". (s. 215)*

I utredningens förslag står att det svenska språket i sin funktion som komplett och samhällsbärande ska kallas huvudspråk, således inte nationalspråk eller officiellt språk. Termen *huvudspråk* är väl valt då det är inkluderande. Svenska språket talas av flertalet invånare, samtidigt som termen inte utesluter andra språk som talas inom landet.

3. *Alla ska ha möjlighet att lära sig svenska i tillfredsställande utsträckning. (s. 216)*

Svenska språket ska användas vid kontakter med myndigheter, såväl muntligt som skriftligt. Alla som är bosatta i Sverige måste således av samhället ges möjlighet att lära sig svenska i

tillfredsställande utsträckning. Detta ställer krav på skolväsendet, undervisning i svenska språket på grundskola och i gymnasium måste hålla hög kvalitet. Detta ställer i sin tur krav på universitet och högskolor att dessa kan ge goda ämnesfärdigheter i svenska språket till blivande lärare. I förlängningen innebär detta att ämnet svenska måste ges större utrymme i lärarutbildning.

4. *Som Sveriges huvudspråk krävs det att svenska språket både används och utnyttjas.* (s. 218)

I dagens samhälle får svenskan allt svårare att hävda sig inom vissa samhällsområden. Språkvetare brukar tala om domämförluster, vilka kan innebära att kommunikationen mellan experter och lekmän försämras. Det är alltså av största vikt att insatser görs för att värna svenskan som huvudspråk. Strategier för språkanvändning måste utarbetas och väsentligt är här precis som utredningen pekar på att arbeta för parallellspråkighet. Sverige måste kunna hävda sig på den internationella marknaden, men likväl måste samma information också kunna ges på huvudspråket. Framför allt gäller detta högre utbildning och forskning. Av särskild vikt är arbetet med termer på svenska. Utredningen nämner också ordet *kapacitetsförluster*, d.v.s. förluster i förmåga att uttrycka sig nyanserat och preciserat på annat språk än sitt modersmål. För att undgå detta måste en satsning på parallellspråkighet också möjliggöra kvalitativ utbildning i det globala samhällsområdets ledande språk (vanligen engelska), likväl en utveckling av det svenska "expertspråket". För att undvika risken för domän- och kapacitetsförluster bör det snarast vara ett krav att myndigheter inom det offentliga samhället utvecklar språkliga handlingsprogram.

5. *De nationella minoritetsspråken.* (s. 223)

Umeå universitet ställer sig bakom språklagsutredningens överväganden och förslag för vad som gäller de nationella minoritetsspråken. Väsentligt att beakta är att ansvaret för dessa språk inkluderat kvalitativ utbildning, kräver en tydlig grundfinansiering som garanterar uppdraget. Studerandegrupperna är vanligtvis små. Därför är det viktigt att de universitet som har särskilt ansvar för utbildning i minoritetsspråken ges tillräckliga resurser för att arbeta för att stärka och skydda minoritetsspråket. Särskilda satsningar på tolkning och översättning är också viktiga, vilket kräver specifika utbildningsinsatser.

6. *Det svenska teckenspråket.* (s. 227)

Umeå universitet och humanistisk fakultet ställer sig bakom språklagsutredningens överväganden och förslag för vad som gäller det svenska teckenspråket.

7. *Klarspråk i offentlig verksamhet.* (s. 232)

Den offentliga svenskan ska vara värdad, enkel och begriplig. Myndigheters skrivelser och beslut ska uttryckas på ett klart och begripligt sätt. Här har Sverige legat i internationell förgrund i och med den klarspråkssatsning som initierats under andra hälften av 1900-talet och som fortfarande pågår. Att kunna skriva professionella myndighetstexter utifrån klarspråk kräver dock utbildning. Umeå universitet och Stockholms universitet bedriver 3-åriga språkkonsultutbildningar. Den färdige språkkonsulten kan både utföra och undervisa i klarspråk. Sådana kompetenser måste stärkas och föras fram. Insikten om vad klarspråk innebär kan endast ges via riktad undervisning.

8. *Termer i svenskan.* (s. 234)

Umeå universitet och humanistisk fakultet ställer sig bakom språklagsutredningens överväganden och förslag för vad som gäller termer i svenskan. Terminologikum TNC:s verksamhet måste utvecklas och stärkas.

9. *Svenskan i internationella sammanhang* (s. 235)

Det är viktigt att i allt väsentligt kunna fortsätta använda svenska språket i internationella sammanhang. Möjligheter till tolkning och översättning inom EU och andra internationella organ måste skyddas, i annat fall råder det risk för kapacitetsförluster. Det är likaledes viktigt med goda kunskaper i engelska för personer som arbetar internationellt, något som idag ofta utgör ett krav för anställningar. Men inom olika yrkesprogram med sikte på internationell verksamhet saknas dessvärre ibland språkundervisning. Det är viktigt att universitet och högskolor arbetar för obligatoriska moment som rör fackmässig engelska också inom icke humanistiska program. På detta sätt kan s.k. EU-jargong och "fackengelska" undvikas. Detta skulle också gynna målet med parallellspråkighet.

Enligt uppdrag

Jonas Carlquist